

A photograph of water cascading over a concrete dam or spillway. The water is captured in motion, creating a series of white, frothy streams that fall into a pool below. The concrete structure is weathered and grey. The overall scene is dynamic and natural.

Concili Vaticà II, una crida de futur

EMAUS 103

D. Aleixandre
X. Basurko
F. Clua
J. M. Domingo
J. Gomis
A. Iniesta
J. Lligadas
P. Malla
J. Martín Velasco

CPL
editorial

**D. Aleixandre, X. Basurko, F. Clua, J.M. Domingo,
J. Gomis, A. Iniesta, J Lligadas, P. Malla,
J. Martín Velasco**

Concili Vaticà II, una crida de futur

Col·lecció Emaús 103
Centre de Pastoral Litúrgica

Sumari

Una crida de futur	7
Petita història d'un Concili inesperat (<i>Joaquim Gomis</i>)	9
Les set principals adquisicions del Concili (<i>Josep Lligadas</i>)	31
Sis testimonis	51
“El Concili vist per una juniora i el seu entorn” (<i>Dolores Aleixandre</i>)	51
La meva vivència del Vaticà II (<i>Xabier Basurko</i>)	57
El Concili, com el vaig viure (<i>Francisco Chua</i>)	63
El foc i el caliu del Concili (<i>Alberto Iniesta</i>) ...	66
Des de París (<i>Pilar Malla</i>)	69
El meu Concili (<i>Juan Martín Velasco</i>)	73
10 textos antològics del Concili Vaticà II (<i>Josep M. Domingo</i>)	81
Els documents del Concili Vaticà II	109
Cronologia bàsica del Concili	111

10 textos antològics del Concili Vaticà II

Un Concili com el Vaticà II, amb una riquesa tan impressionat de textos, i no pas breus, sinó més aviat extensos, fa molt difícil la tria d'uns pocs llocs antològics que donin raó de la profunditat i la repercussió d'aquests documents.

Sembla que el mateix Concili va anar prenent consciència al llarg dels quatre anys de sessions de l'amplitud de la seva tasca i del missatge que volia proclamar. I va créixer també l'envergadura de cada document. Així si la primera constitució aprovada, la de litúrgia, no és pas gaire extensa, el darrer document, que culmina l'obra del Concili, la constitució *Gaudium et Spes* és notablement molt més àmplia. I encara, com si els pares conciliars pensessin que volien comunicar-se més clarament amb el món, en la cerimònia de clausura del 8 de desembre del 1965 es van proclamar els missatges del Concili a diferents categories i grups socials i humans. Com deia Pau VI, l'Església s'havia fet col·loqui, diàleg.

Aquí oferim una selecció de 10 textos, 10 fragments del treball del Concili. Tots sabem que una tria d'aquesta mena sempre és penosa perquè obliga a deixar de banda moltes altres mostres de gran valor. Però es tracta d'oferir només un tast, una panoràmica que permeti endevinar

les grans línies de pensament i faci obrir el desig d'aprofundir i explorar personalment aquest vast territori del Concili Vaticà II.

He optat per una ordenació programàtica seguint la pauta que va donar el Sínode de 1985. Als vint anys del Concili el papa Joan Pau II va convocar el Sínode per fer un balanç del Concili. Els relators principals van ser els futurs cardenals Danneels i Kasper. El debat va ser molt ric i viu i la seva síntesi final, brillant. Un lema de síntesi: "L'Església, sota la Paraula de Déu, celebra els misteris de Crist, per a la vida del món". És una recopilació del programa de Joan XXIII i Pau VI. (Valdria molt la pena incloure en una antologia del Concili els discursos inauguraus i conclusius dels dos papes. Són els veritables artífexs i intèrprets del Vaticà II: *aggiornamento*, renovació pel retorn a les fonts, nou ensenyament de caràcter pastoral, identitat eclesial i diàleg amb el món, ecumenisme...).

Presento doncs aquests 10 textos. Alguns són dels més famosos del Concili. D'altres, no tan coneguts potser, però penso que responen al significat de l'esdeveniment. Els introdueixo amb una brevíssima clau de lectura, com una monició a la lectura, sense més glossa. I seguint, com deia, la pauta del Sínode del 1985 per aquest ordre: *l'Església* (1. la seva realitat sacramental i el poble de Déu; 2. la crida a la unitat, l'ecumenisme; 3. la renovació del ministeri pastoral dels bisbes; 4. la renovació del ministeri pastoral dels preveres); *la Revelació* (5. la comunicació amical i privilegiada de Déu; 6. el diàleg amb les altres religions); *la Litúrgia* (7. la iniciativa i presència del Crist gloriós, la resposta participativa del poble fidel); *el Diàleg amb el Món* (8. els cristians i l'Església en el món; 9. l'apostolat dels laics; 10. la dignitat suprema de tot home i la seva consciència).

El conjunt dels textos expressen un pensament recent del papa Benet XVI: Crist és el camí de tot home, i l'home és el camí de l'Església.

1

De la constitució dogmàtica *Lumen Gentium* sobre l'Església

L'Església, vista des d'una perspectiva sacramental, com una realitat complexa, divina i humana. Analogia amb el misteri de l'Encarnació del Verb, veritable Déu i veritable home. Església que subsisteix en l'Església catòlica, amb elements de veritat i santedat en d'altres confessions cristianes, en camí cap a la unitat. Humil i pobre com el Crist.

L'Església, visible i espiritual alhora

8. Crist, l'únic Mitjancer, va instituir i manté contínuament a la terra a la seva Església santa, comunitat de fe, esperança i caritat, com un tot visible, comunicant mitjançant ella la veritat i la gràcia a tots. Ara bé, la societat dotada d'òrgans jeràrquics i el Cos místic de Crist, l'assemblea visible i la comunitat espiritual, l'Església terrestre i l'Església enriquida amb els béns celestials, no han de ser considerades com dues coses diferents, sinó que més aviat formen una sola realitat complexa que està integrada d'un element humà i un altre diví. Per això se la compara, per una notable analogia, al misteri del Verb encarnat, ja que així com la naturalesa assumida serveix al Verb diví com d'instrument viu de salvació unit indissolublement a Ell, de manera semblant l'articulació

social de l'Església serveix a l'Esperit Sant, que la vivifica, per al creixement del seu cos (cf. Ef 4,16).

Aquesta és l'única Església de Crist, que professem en el Símbol com una, santa, catòlica i apostòlica, i que el nostre Salvador, després de la seva resurrecció, va encomanar a Pere perquè la pasturés (cf. Jn 21,17), confiant-li a ell i als altres Apòstols la seva difusió i govern (cf. Mt28, 18 ss), i la va erigir perpètuament com a columna i fonament de la veritat (cf. 1 t 3,15). Aquesta Església, establerta i organitzada en aquest món com una societat, subsisteix en l'Església catòlica, governada pel successor de Pere i pels bisbes en comunió amb ell, si bé fora de la seva estructura es troben molts elements de santedat i veritat que, com a béns propis de l'Església de Crist, empenyen cap a la unitat catòlica.

Però com Crist va realitzar l'obra de la redempció en pobresa i persecució, de la mateixa manera l'Església està destinada a recórrer el mateix camí per tal de comunicar els fruits de la salvació als homes. Crist Jesús, “existint en la forma de Déu es va fer no res, prenent la condició d'esclau” (Fl 2,6-7), i per nosaltres “ell, que era ric, es va fer pobre” (2 Co 8, 9), així també l'Església, encara que necessiti de mitjans humans per complir la seva missió, no va ser instituïda per buscar la glòria terrenal, sinó per proclamar la humilitat i l'abnegació, també amb el seu propi exemple. Crist va ser enviat pel Pare a “evangelitzar els pobres i a proclamar als captius la llibertat” (Lc 4,18), “per buscar i salvar allò que s'havia perdut” (Lc 19,10), així també l'Església abraça amb el seu amor a tots els afligits per la debilitat humana, més encara, reconeix en els pobres i en els que pateixen la imatge del seu Fundador pobre i pacient, s'esforça a posar remei a les necessitats i procura servir en ells el

Crist. Doncs mentre Crist, “sant, innocent, immaculat” (He 7,26), no va conèixer el pecat (cf. 2 Co 5,21), sinó que va venir únicament a expiar els pecats del poble (cf. He 2,17), l’Església inclou en el seu si els pecadors, i essent a la vegada santa i necessitada de purificació, avança contínuament pel camí de la penitència i de la renovació.

L’Església “va peregrinant entre les persecucions del món i els consols de Déu” anunciant la creu del Senyor fins que vingui (cf. 1 Co 11,26). Està enfortida, amb la virtut del Senyor ressuscitat, per triomfar amb paciència i caritat de les seves aficcions i dificultats, tant internes com externes, i revelar al món fidelment el seu misteri, encara que sigui entre penombres, fins que es manifesti en tota l’esplendor al final dels temps.

L’Església, Poble de Déu. Abans de la diferenciació de ministeris, hi ha l’agermanament i la filiació pel baptisme i la confirmació. Responsabilitat laical, cos central de l’Església.

L’apostolat dels laics

33. Els laics congregats al Poble de Déu i integrats en l’únic Cos de Crist sota un sol cap, estan cridats, en qualitat de membres vius, a contribuir amb totes les seves forces, les rebudes pel benefici del Creador i les atorgades per la gràcia del Redemptor, al creixement de l’Església i a la seva contínua santificació. Ara bé, l’apostolat dels laics és participació en la mateixa missió salvífica de l’Església, apostolat al qual tots estan destinats pel Senyor mateix en virtut del baptisme i de la confirmació. I els sagraments, especialment la sagrada Eucaristia, comuniquen

i alimenten aquell amor cap a Déu i cap als homes que és l'ànima de tot apostolat. Els laics estan especialment cridats a fer present i operant l'Església en aquells llocs i circumstàncies en que només pot arribar a ser sal de la terra a través d'ells. Així, tot laic, en virtut dels dons que li han estat atorgats, es converteix en testimoni i simultàniament en viu instrument de la missió de la mateixa Església en la mesura del do de Crist (Ef 4,7).

A més d'aquest apostolat que afecta absolutament a tots els cristians, els laics també poden ser cridats de diverses maneres a una col·laboració més immediata amb l'apostolat de la jerarquia, igual que aquells homes i dones que ajudaven l'apòstol Pau en l'evangelització, treballant molt en el Senyor (cf. Fl 4,3; Rm 16,3 ss). A més són aptes perquè la jerarquia els confiï l'exercici de certs càrrecs eclesiàstics, que hauran d'exercir amb una finalitat espiritual.

2

Del decret *Unitatis redintegratio* sobre l'ecumenisme

Joan XXIII i Pau VI somiaven que un dels grans fruits –propers en el temps– del Concili seria el restabliment de la unitat dels cristians, tant amb les esglésies d'Orient com de la Reforma. Els gestos i signes es van multiplicar. Encara hi ha molt de camí per fer.

L'objectiu de la unitat

1. Promoure la restauració de la unitat entre tots els cristians és un dels fins principals que s'ha proposat el Sacrosant Concili Vaticà II, ja que única és l'Església fundada per Crist Senyor, tot i que són moltes les comunions cristianes que es presenten als homes com l'herència de Jesucrist; certament, tots es confessen deixebles del Senyor, però senten de manera diferent i segueixen camins diferents, com si Crist mateix estigués dividit. Divisió que contradiu obertament la voluntat de Crist i és pedra d'escàndol per al món i dificulta la causa de la difusió de l'Evangelí per tot el món.

Amb tot, el Senyor dels temps, que amb saviesa i amb constància prossegueix la seva voluntat de gràcia envers nosaltres els pecadors, en els nostres dies ha començat a infondre amb més abundància en els cristians separats entre si la compunció d'esperit i l'anhel d'unió. Aquesta gràcia ha arribat a moltes ànimes disperses per tot el món, i fins i tot entre els nostres germans separats ha sorgit, per gràcia de l'Esperit Sant, un moviment dirigit a restaurar la unitat de tots els cristians. En aquest moviment d'unitat, anomenat ecumènic, hi participen els que invoquen Déu Tri i confessen Jesucrist com a Senyor i salvador, i això ho fan no solament per separat, sinó també reunits en assemblees en les quals van conèixer l'Evangelí i a les quals cada grup anomena Església seva i de Déu. Gairebé tots, però, encara que de manera diversa, sospiren per una Església de Déu una i visible, que sigui veritablement universal i enviada a tothom, perquè el món es converteixi a l'Evangelí i se salvi a glòria de Déu. Aquest sagrat Concili considerant amb goig tots aquests problemes, un cop exposada la doctrina sobre l'Església, impulsat pel desig de restablir la unitat entre tots els deixebles

de Crist, vol proposar a tots els catòlics els mitjans, els camins i les formes per les quals puguin respondre a aquest vocació i gràcia divines.

3

Del decret *Christus Dominus* sobre la funció pastoral dels bisbes en l'Església

Molts bisbes participants en el Concili van confessar la conversió que els va significar l'esdeveniment. "Vaig entrar governant i en vaig sortir pastor". Gestos impactants com el compromís per l'estil de vida pobra que van signar una colla de pares conciliars. Una nova manera de viure el ministeri apostòlic.

Mètodes d'ensenyar la doctrina cristiana

13. Cal que els bisbes expliquin la doctrina cristiana amb mètodes acomodats a les necessitats dels temps, és a dir, que responguin a les dificultats i problemes que més preocupen i angoixen els homes; que defensin també aquesta doctrina ensenyant als fidels a defensar-la i propagar-la. Que demostrin en el seu ensenyament la materna sol·licitud de l'Església envers tots els homes, siguin fidels o infidels, tenint una cura especial dels pobres i dels febles, als quals el Senyor els va enviar a evangelitzar.

Essent propi de l'Església establir diàleg amb la societat humana dins de la qual viu, els bisbes tenen, sobretot,

el deure d'arribar als homes, buscar i promoure el diàleg amb ells. Diàlegs de salvació, que, com sempre fa la veritat, s'han de dur a terme amb caritat, comprensió i amor; convé que es distingeixin sempre per la claredat de la seva conversa, a la vegada que per la humilitat i la delicadesa, plens sempre de prudència i de confiança, ja que han sorgit per afavorir l'amistat i acostar les ànimes.

Que s'esforcin a aprofitar la varietat de mitjans que hi ha en aquests temps per anunciar la doctrina cristiana, sobretot la predicació i la formació catequètica, que ocupa sempre el primer lloc, l'exposició de la doctrina a les escoles, universitats, conferències i assemblees de tot tipus, amb declaracions públiques, fetes en ocasió d'alguns successos, amb la premsa i altres mitjans de comunicació social, que cal utilitzar per anunciar l'Evangelí de Crist.

4

Del decret *Presbyterorum Ordinis* sobre la vida i el ministeri dels preveres

Dues perles del Concili per a la vida i ministeri dels preveres. Encara que va ser un Concili amb més doctrina sobre l'episcopat –tot el tema de la col·legialitat, de la sacramentalitat de l'ordenació, de la conjunció entre Església local i Església universal, etc.– que no sobre el presbiterat, aquí apareix un estil fratern i de confiança i ajuda mútua entre laics i preveres. I una clau d'unificació de la vida dispersa que comporta el ministeri: la caritat pastoral.

Tracte dels preveres amb els laics

9. Els sacerdots del Nou Testament, encara que per raó del Sagrament de l'Orde exerceixen el ministeri de pare i de mestre, importantíssim i necessari en el poble i per al poble de Déu, són, però, juntament amb tots els fidels cristians, deixebles del Senyor, fets partícips del seu regne per la gràcia de Déu que crida. Amb tots els regenerats en la font del baptisme els preveres són germans entre els germans, ja que són membres d'un mateix Cos de Crist, l'edificació del qual s'exigeix a tots.

Els preveres, per tant, han de presidir de manera que, buscant, no els seus interessos, sinó els de Jesucrist, treballin juntament amb els fidels seglars i es portin entre ells a imitació del Mestre, que entre els homes “no va venir a ser servit, sinó a servir, i a donar la vida en rescat per tothom” (Mt 20, 28). Reconeguin i promoguin sincerament els preveres la dignitat dels seglars i la seva pròpia, i el paper que desenvolupen els seglars en la missió de l'Església. Respectin així mateix acuradament la justa llibertat que tots tenen a la ciutat terrestre. Escoltin de bon grat els seglars, considerant fraternalment els seus desitjos i acceptant la seva experiència i competència en els diversos camps de l'activitat humana, a fi de poder reconèixer juntament amb ells els signes dels temps. Examinant els esperits per veure si són de Déu, descobrixin amb el sentit de la fe els multiformes carismes dels seglars, tant els humils com els més elevats; reconeixent-los amb goig i fomentant-los amb diligència. Entre els altres dons de Déu, que es troben abundantment en els fidels, mereixen especial cura aquells pels quals no pocs són atrets a una vida espiritual més elevada. Encomanin també confiadament als seglars treballs en servei de l'Església, deixant-los llibertat i radi d'acció,

convidant-los fins i tot oportunament que emprenguin les seves obres per iniciativa pròpia.

Pensin, finalment, els preveres que estan posats enmig dels seglars per conduir-los a tots a la unitat de la caritat: “estimant els uns als altres amb amor fraternal, avançant-se a honorar-se mútuament” (Rm 12, 10). Han, per tant, els preveres d’harmonitzar les diverses inclinacions de manera que ningú se senti estrany a la comunitat dels fidels. Són defensors del bé comú, del qual tenen cura en nom del bisbe, i alhora defensors valents de la veritat, perquè els fidels no es vegin arrossegats pel vent de qualsevol doctrina.

A la seva especial cura s’encomanen els que han abandonat els Sagraments, i fins i tot han defallit en la fe, que no deixin d’arribar a ells, com a bons pastors. Atenent a les normes de l’ecumenisme, no s’oblidaran dels germans que no gaudeixen d’una plena comunió eclesiàstica amb nosaltres. Tindran, per fi, com encomanats a la seva cura a tots els que no coneixen Crist com al seu Salvador.

Unitat i harmonia de la vida dels preveres

14. En el món modern són tants els càrrecs que han d’exercir els homes i tanta la diversitat dels problemes que els angoixen i que moltes vegades han de resoldre precipitadament, que no és estrany que es vegin en perill de dispersar-se en mil preocupacions.

I els preveres, implicats i distrets en les moltes obligacions del seu ministeri, no poden pensar sense angoixa com aconseguir la unitat de la seva vida interior amb la

magnitud de l'acció exterior. Aquesta unitat de la vida no la poden aconseguir ni l'ordenació merament externa de l'obra del ministeri, ni la sola pràctica dels exercicis de pietat, per molt que l'ajudin. La poden organitzar, en canvi, els preveres, imitant en el compliment del seu ministeri l'exemple de Crist Senyor, l'aliment del qual era complir la voluntat d'Aquell que el va enviar a completar la seva obra.

En realitat, Crist, per complir indefectiblement la mateixa voluntat del Pare en el món per mitjà de l'Església, obra pels seus ministres, i per això continua sent sempre principi i font de la unitat de la seva vida. Per tant, els preveres aconseguiran la unitat de la seva vida unint-se a Crist en el coneixement de la voluntat del Pare i en el lliurament de si mateixos pel ramat que els ha estat confiat. D'aquesta manera, exercint el paper del Bon Pastor, en el mateix exercici de la caritat pastoral trobaran el vincle de la perfecció sacerdotal que redueix a unitat la seva vida i la seva activitat. Aquesta caritat pastoral flueix sobretot del sacrifici eucarístic, que es manifesta per això com a centre i arrel de tota la vida del prevere, de manera que el que s'efectua en l'altar el procura reproduir en si mateix l'ànima del sacerdot. Això no es pot aconseguir si els mateixos sacerdots no penetren cada vegada més íntimament, per la pregària, en el misteri de Crist.

5

De la constitució dogmàtica *Dei Verbum* sobre la revelació divina

La constitució “Dei Verbum” és el tractat més densament teològic del Concili, sobre la Revelació. Adquisicions importantíssimes: hi ha una única font de la revelació, que es descabdella en escriptura, tradició i magisteri; la primàcia de l’escriptura; l’Església està sota la paraula de Déu. La revelació com a autocomunicació de Deu, no com una transmissió de nocions. La convivialitat: Déu com a amic que s’expressa en fets i paraules.

Naturalesa i objecte de la revelació

2. Va disposar Déu en la seva saviesa revelar-se ell mateix i donar a conèixer el misteri de la seva voluntat, mitjançant el qual els homes, per mitjà de Crist, Verb encarnat, tenen accés al Pare en l’Esperit Sant i participen de la naturalesa divina. En conseqüència, per aquesta revelació, Déu invisible parla als homes com a amics, mogut pel seu gran amor i mora amb ells, per convidar-los i acollir-los en la seva companyia. Aquest pla de la revelació es realitza amb fets i paraules íntimament connexos entre ells, de manera que les obres realitzades per Déu en la història de la salvació manifesten i confirmen la doctrina i les realitats significades per les paraules, i les paraules proclamen les obres i aclareixen el misteri que contenen. Però la veritat íntima sobre Déu i sobre la salvació humana se’ns manifesta per la revelació en Crist, que és alhora mitjancer i plenitud de tota la revelació.

L'Església venera les Sagrades Escripures

21. l'Església ha venerat sempre les divines Escripures tal com ho ha fet amb el mateix Cos del Senyor, no deixant de prendre de la taula i de distribuir als fidels el pa de vida, tant de la paraula de Déu com del Cos de Crist, sobretot en la Sagrada Litúrgia. Sempre les ha considerat i considera, juntament amb la Sagrada Tradició, com la regla suprema de la seva fe, ja que, inspirades per Déu i escrites d'una vegada per sempre, comuniquen sense canviar la paraula del mateix Déu, i fan ressonar la veu de l'Esperit Sant en les paraules dels Profetes i dels Apòstols.

Cal, per tant, que tota la predicació eclesiàstica, com la mateixa religió cristiana, es nodreixi de la Sagrada Escripura, i es regeixi per ella. Perquè en els llibres sagrats el Pare que és al cel es dirigeix amb amor als seus fills i parla amb ells, i és tanta la força i el poder de la paraula de Déu, que és, en veritat, suport i vigor de l'Església, i fortalesa de la fe per als seus fills, aliment de l'ànima, font pura i perenne de la vida espiritual. Molt a propòsit s'apliquen a la Sagrada Escripura aquestes paraules: “La paraula de Déu és viva i eficaç” (He 4,12), “amb poder per edificar i donar l'herència a tots els qui ha santificat” (Fets 20,32; cf. 1Te 2,13).

6

De la declaració *Nostra aetate* sobre les relacions de l'Església amb les religions no cristianes

Consciència del do de la Revelació amical i filial de Déu en Jesús i alhora una mirada dialogal a les religions del món. “L'Església catòlica no rebutja res del que en aquestes religions hi ha de sant i veritable”. Considera amb sincer respecte les maneres d'obrar i de viure, els preceptes i doctrines que, per més que discrepen en molt del que ella professa i ensenya, no poques vegades reflecteixen una espurna d'aquella Veritat que il·lumina tots els homes. Anuncia i té l'obligació d'anunciar constantment a Crist, que és “el Camí, la Veritat i la Vida”.

L'interès de l'Església per les religions no cristianes

1. En la nostra època, en què el gènere humà s'uneix cada vegada més estretament i augmenten els vincles entre els diversos pobles, l'Església considera amb major atenció en què consisteix la seva relació respecte a les religions no cristianes. En compliment de la seva missió de fonamentar la Unitat i la Caritat entre els homes i, encara més, entre els pobles, considera aquí, sobretot, allò que és comú als homes i que condueix a la mútua solidaritat.

Tots els pobles formen una comunitat, tenen un mateix origen, ja que Déu decidí que tot el gènere humà habités la faç de la terra, i tenen també un fi últim, que és Déu, del qual la providència, les mostres de bondat i designis

de salvació, s'estenen a tots, fins que els elegits s'apleguin a la ciutat santa, que serà il·luminada per la resplendor de Déu i en la qual els pobles caminaran sota la seva llum.

Els homes esperen de les diverses religions la resposta als enigmes recòndits de la condició humana, que avui com ahir, commouen íntimament el seu cor: ¿Què és l'home, quin és el sentit i la fi de la nostra vida, el bé i el pecat, l'origen i la fi del dolor, el camí per aconseguir la veritable felicitat, la mort, el judici, la sanció després de la mort? ¿Quin és, finalment, aquell últim i inefable misteri que envolta la nostra existència, del qual procedim i cap al qual ens dirigim?

Les diverses religions no cristianes

2. Ja des de l'antiguitat i fins als nostres dies es troba en els diversos pobles una certa percepció d'aquella força misteriosa que es troba present en la marxa de les coses i en els esdeveniments de la vida humana i de vegades també el reconeixement de la Suma Divinitat i fins i tot del Pare. Aquesta percepció i coneixement penetra tota la seva vida amb íntim sentit religiós. Les religions al prendre contacte amb el progrés de la cultura, s'esforcen per respondre a aquests problemes amb nocions més precises i amb un llenguatge més elaborat. Així, en l'hinduisme els homes investiguen el misteri diví i ho expressen mitjançant la inescapable fecunditat dels mites i amb els penetrants esforços de la filosofia, i busquen l'alliberament de les angoixes de la nostra condició mitjançant les modalitats de la vida ascètica, a través de profunda meditació, o bé buscant refugi en Déu amb amor i confiança. En el budisme, segons les seves diverses formes, es reconeix la

insuficiència radical d'aquest món mudable i s'ensenya el camí pel qual els homes, amb esperit devot i confiat poden adquirir l'estat de perfecta alliberament o la suprema il·luminació, pels seus propis esforços recolzats amb l'auxili superior. Així també les altres religions que es troben al món, és s'esforcen per respondre de diverses maneres a la inquietud del cor humà, proposant camins, és a dir, doctrines, normes de vida i ritus sagrats.

L'Església catòlica no rebutja res del que en aquestes religions hi ha de sant i veritable. Considera amb sincer respecte les maneres d'obrar i de viure, els preceptes i doctrines que, per més que discrepen en molt del que ella professa i ensenya, no poques vegades reflecteixen una espurna d'aquella Veritat que il·lumina tots els homes. Anuncia i té l'obligació d'anunciar constantment a Crist, que és "el Camí, la Veritat i la Vida" (Jn 14,6), en qui els homes troben la plenitud de la vida religiosa i en qui Déu va reconciliar amb si totes les coses. Per tant, exhorta els seus fills a que, amb prudència i caritat, mitjançant el diàleg i col·laboració amb els adeptes d'altres religions, donant testimoni de fe i vida cristiana, reconeixin, guardin i promoguin els béns espirituals i morals, així com els valors socioculturals que hi existeixen.

3. L'Ésglésia es mira també amb estima els musulmans, que adoren l'únic Déu, vivent i subsistent, misericordiós i omnipotent, Creador del cel i de la terra, que ha parlat als homes, i als ocults designis del qual s'esforcen també a sotmetre's amb tot el cor, tal com es va sotmetre a Déu Abraham, al qual la fe islàmica té el goig de sentir-se lligada. Si bé no reconeixen Jesús com a Déu, el veneren, però, com a profeta; honoren Maria, la seva mare virginal, i àdhuc de vegades la invoquen devotament. Ultra això,

esperen el dia del judici en què Déu recompensarà tots els homes ressuscitats. En conseqüència, tenen en estima la vida moral i donen culte a Déu principalment amb la pregària, les almoines i el dejuni.

I si en el transcurs dels segles han sorgit no poques dissensions i enemistats entre cristians i musulmans, aquest sagrat Concili exhorta tothom a oblidar el passat i a practicar una sincera i mútua comprensió, i també a defensar i a apromoure tots plegats, a favor de tots els homes, la justícia social, els valors morals, la pau i la llibertat.

7

De la constitució *Sacrosanctum Concilium* sobre la sagrada litúrgia

Un document fruit madur d'un segle de moviment litúrgic. Una paraula clau és presència: la litúrgia és obra de la Trinitat, i s'adreça al Pare, pel Fill, en l'Esperit. En l'acció de la lloança eclesial s'hi fa present el Crist gloriós. La litúrgia és font i cim de la vida cristiana. Una altra paraula clau és participació: plena, conscient, activa, fructuosa. No hem de ser-ne "estranyos i muts espectadors". Necessitat de la formació i la iniciació als misteris de la fe.

Presència de Crist en la litúrgia

7. Per realitzar una obra tan gran, Crist està sempre present en la seva Església, sobretot en l'acció litúrgica. És present en el sacrifici de la missa, sigui en la persona

del ministre, “oferint ara per ministeri dels sacerdots el mateix que llavors es va oferir a la creu”, sigui sobretot sota les espècies eucarístiques. És present amb la seva força en els sagraments, de manera que, quan algú bateja, és Crist qui bateja. És present en la seva paraula, ja que quan es llegeix en l'Església la Sagrada Escriptura, és Ell qui parla. És present, finalment, quan l'Església suplica i canta salms, el mateix que va prometre: “On n’hi ha dos o tres de reunits en el meu nom, allí sóc jo enmig d’ells” (Mt 18,20). Realment, en aquesta obra tan gran per la qual Déu és perfectament glorificat i els homes santificats, Crist s’associa sempre a la seva estimadíssima Esposa l'Església, que invoca al seu Senyor i per Ell tributa culte al Pare Etern.

Amb raó, doncs, es considera la litúrgia com l'exercici del sacerdoci de Jesucrist. En ella els signes sensibles signifiquen i, cada un a la seva manera, realitzen la santificació de l'home, i així el Cos Místic de Jesucrist, és a dir, el Cap i els seus membres, exerceix el culte públic íntegre. En conseqüència, tota celebració litúrgica, per ser obra de Crist sacerdot i del seu Cos, que és l'Església, és acció sagrada per excel·lència, i cap altra acció de la Església no n'igualaria l'eficàcia ni en dignitat ni en grau.

Necessitat de promoure l'educació litúrgica i la participació activa

14. La santa mare Església desitja ardentment que es dugui a tots els fidels a aquella participació plena, conscient i activa en les celebracions litúrgiques que exigeix la naturalesa de la Litúrgia mateixa i a la qual té dret i obligació, en virtut del baptisme, el poble cristià, “llinatge escollit, sacerdoci reial, nació santa, poble adquirit” (1 Pe 2,9; cf.

2,4-5). Al reformar i fomentar la Sagrada Litúrgia cal tenir molt en compte aquesta plena i activa participació de tot el poble, perquè és la font primària i necessària d'on han de beure els fidels l'esperit veritablement cristià, i per això mateix, els pastors d'ànimes han d'aspirar a ella amb diligència en tota la seva actuació pastoral, per mitjà d'una educació adequada. I com que no es pot esperar que això passi, si abans els mateixos pastors d'ànimes no s'impregnen totalment de l'esperit i de la força de la Litúrgia i n'arriben a ser mestres, és indispensable que es proveeixi primer de tot a l'educació litúrgica del clergat.

Participació activa dels fidels

48. Per tant, l'Església procura que els cristians no assisteixin a aquest misteri de fe com a estranys i muts espectadors, sinó que comprenent bé a través dels ritus i oracions, participin conscients, pietosament i activament en l'acció sagrada, siguin instruïts amb la paraula de Déu, s'enforteixin a la taula del Cos del Senyor, donin gràcies a Déu, aprenguin a oferir-se ells mateixos en oferir l'hòstia immaculada no només per mans del sacerdot, sinó juntament amb ell, es perfeccionin dia a dia per Crist mitjançant en la unió amb Déu i entre si, perquè, finalment, Déu sigui tot en tots.

8

De la constitució pastoral *Gaudium et spes* sobre l'Església en el món contemporani

¿Església, què dius de tu mateixa? ¿Església, què dius per al món? Les grans preguntes de l'inici del Concili van provocar un document no previst, la constitució "Gaudium et Spes", un tractat sobre la visió de l'home cristià i de diàleg amb els problemes del món. L'Església es va fer col·loqui, es va fer diàleg, amb un ensenyament nou, com volia Joan XXIII, pastoral i doctrinal alhora.

Crist, l'Home nou

22. En realitat, el misteri de l'home només s'aclareix en el misteri del Verb encarnat. Perquè Adam, el primer home, era figura del que havia de venir, és a dir, Crist nostre Senyor Crist, el nou Adam, en la mateixa revelació del misteri del Pare i del seu amor, manifesta plenament l'home al mateix home i li descobreix la sublimitat de la seva vocació. No és gens estrany, doncs, que totes les veritats esmentades trobin en Ell la seva font i la seva corona.

El que és imatge de Déu invisible (Col 1,15) és també l'home perfecte, que ha tornat a la descendència d'Adam la semblança divina, deformada pel primer pecat. En ell, la naturalesa humana assumida, no absorbida, ha estat elevada també en nosaltres a dignitat sublim. El Fill de Déu amb la seva encarnació s'ha unit, en certa manera,

amb tot home. Va treballar amb mans d'home, va pensar amb intel·ligència d'home, va obrar amb voluntat d'home, estimà amb cor d'home. Nascut de la Verge Maria, es va fer veritablement un dels nostres, semblant en tot a nosaltres, excepte en el pecat.

Anyell innocent, amb la seva sang vessada lliurement ens va merèixer la vida. En Ell Déu ens ha reconciliat amb ell i amb nosaltres i ens va alliberar de l'esclavitud del diable i del pecat, de manera que qualsevol de nosaltres pot dir amb l'Apòstol: el Fill de Déu em va estimar i es va entregar ell mateix per mi (Gal 2, 20). Patint per nosaltres, ens va donar exemple per seguir els seus passos i, a més, va obrir el camí amb el seguiment del qual la vida i la mort són santificades i reben nou sentit.

L'home cristià, conformat amb la imatge del Fill, que és el Primogènit entre molts germans, rep les primícies de l'Esperit (Rm 8,23), que el fan capaç de complir la llei nova de l'amor. Per mitjà d'aquest Esperit, que és penyora de l'herència (Ef 1,14), es restaura internament tot l'home fins que arribi la redempció del cos (Rm 8,23): "Si l'Esperit d'Aquell que va ressuscitar Jesús d'entre els morts habita en vosaltres, el que va ressuscitar el Crist d'entre els morts donarà també vida als vostres cossos mortals per virtut del seu Esperit que habita en vosaltres" (Rm 8,11). Urgeixen al cristià la necessitat i el deure de lluitar, amb moltes tribulacions, contra el mal, i fins i tot de patir la mort. Però, associat al misteri pasqual, configurat amb la mort de Crist, arribarà, enfortit per l'esperança, a la resurrecció. Això val no només per als cristians, sinó també per a tots els homes de bona voluntat, en el cor dels quals actua la gràcia de manera invisible. Crist va morir per tots, i la vocació suprema de l'home en realitat és una sola, és a dir, la divina. En conseqüència, hem de creure que l'Esperit

Sant ofereix a tots la possibilitat que, en la forma que només Déu coneix, s'associïn a aquest misteri pasqual. Aquest és el gran misteri de l'home que la Revelació cristiana aclareix als fidels. Per Crist i en Crist s'il·lumina l'enigma del dolor i de la mort, que fora l'Evangelí ens oprimeix. Crist ha ressuscitat, amb la seva mort va destruir la mort i ens va donar la vida, perquè, fills en el Fill, clamem en l'Esperit: Abbà, Pare!

9

Del decret *Apostolicam actuositatem* sobre l'apostolat dels laics

Per dur a terme aquest diàleg Església–món, per esbrinar els signes dels temps, per empeltar en el cor de la història la saba de l'evangeli, cal una presència viva i eficaç. Homes i dones cristians, portadors de l'evangeli amb fets i paraules. Habilitats per a aquesta missió gràcies al Baptisme i la Confirmació. I actuant no en solitari, individualment, sinó amb un apostolat orgànic, de poble de Déu.

Importància de l'apostolat associat

18. Els cristians són cridats a exercir l'apostolat individual en diverses circumstàncies de la vida; que recordin, però, que l'home és social per naturalesa i que Déu ha volgut que els creients en Crist es reunixin en el Poble de Déu (Cf. 1 Pe., 2,5-10) i formant un cos (cf. 1 Cor., 12,12). Per

tant, l'apostolat associat dels fidels respon molt bé a les exigències humanes i cristianes, sent el mateix temps expressió de la comunió i de la unitat de l'Església en Crist, que va dir: "On n'hi hagi dos o tres de reunits en el meu nom, jo sóc allí enmig d'ells" (Mt 18,20).

Per tant, els fidels han d'exercir el seu apostolat tendint al seu mateix fi. Siguin apòstols tant en les seves comunitats familiars com en les parròquies i en les diòcesis. Manifestin el caràcter comunitari de l'apostolat en els grups espontanis en què es congreguin.

L'apostolat associat és també molt important perquè moltes vegades demana que es dugui a terme en una acció comuna o en les comunitats de l'Església o en els diversos ambients. Les associacions, erigides per als actes comuns de l'apostolat, donen suport als seus membres i els formen per a l'apostolat, i organitzen i regulen convenientment la seva obra apostòlica, de manera que són d'esperar fruits molt més abundants que si cada un treballa separadament. Però en les circumstàncies presents és molt necessari que en l'àmbit de la cooperació dels seglars s'enrobusteixi la forma associada i organitzada de l'apostolat, ja que només l'estreta unió de les forces pot aconseguir tots els fins de l'apostolat modern i protegir eficaçment els seus valors. Interessa en gran manera que tal apostolat arribi fins a les mentalitats col·lectives i les condicions socials d'aquells a qui es dirigeix; sense això resultaria moltes vegades ineficaç, davant la pressió de l'opinió pública i de les institucions.

10

De la declaració *Dignitatis Humanae* sobre la llibertat religiosa

El dret de la persona i de les comunitats a la llibertat social i civil en matèria religiosa. Acabem amb un dels textos fonamentals del Vaticà II. Apareix en un document de rang menor – una Declaració – però significa la gran reconciliació amb el món modern, la primacia de la consciència com a santuari inviolable de la presència coneguda o no de Déu en cada persona. Un text de conseqüències demolidores per a les dictadures polítiques i culturals, amb un gran impacte en l'Espanya del franquisme, en el bloc soviètic, etc. I és que, com diu en l'apartat 2 que aquí citem, segons el Concili “aquest dret de la persona humana a la llibertat religiosa ha de ser reconegut en l'ordenament jurídic de la societat, de tal manera que arribi a esdevenir un dret civil.”

Per respondre a la realitat del nostre temps

1. Els homes del nostre temps es fan cada vegada més conscients de la dignitat de la persona humana, i augmenta el nombre d'aquells que exigeixen que els homes en la seva actuació gaudeixin i facin servir el propi criteri i llibertat responsables, guiats per la consciència del deure i no moguts per la coacció. Demanen igualment la delimitació jurídica del poder públic, perquè l'amplitud de la justa llibertat tant de la persona com de les associacions no es restringeixi massa. Aquesta exigència de llibertat en la societat humana es refereix sobretot als béns de l'esperit humà, principalment a aquells que pertanyen

al lliure exercici de la religió en la societat. Secundant amb diligència aquests anhels dels esperits i proposant declarar com de conformes són amb la veritat i amb la justícia, aquest Concili Vaticà estudia la sagrada tradició i la doctrina de l'Església, de les quals treu a la llum coses noves, d'acord sempre amb les antigues.

En primer lloc, professa el sagrat Concili que Déu va manifestar al gènere humà el camí pel qual, servint-lo, poden els homes salvar-se i ser feliços en Crist. Creiem que aquesta única i veritable religió subsisteix en l'Església Catòlica i Apostòlica, a la qual el Senyor Jesús va confiar la missió de difondre a tots els homes, dient als Apòstols: "Aneu, doncs, i ensenyeu a tots els pobles, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant, ensenyant-los a observar tot el que jo us he manat" (Mt 28, 19-20). Per la seva banda, tots els homes estan obligats a buscar la veritat, sobretot pel que fa a Déu i a la seva Església, i, un cop coneguda, a abraçar-la i practicar-la.

Confessa així mateix el sant Concili que aquests deures afecten i lliguen la consciència dels homes, i que la veritat no s'imposa d'altra manera, sinó per la força de la mateixa veritat, que penetra suaument i fortament en les ànimes. Ara bé, ja que la llibertat religiosa que exigeixen els homes per al compliment de l'obligació de retre culte a Déu, es refereix a la immunitat de coacció en la societat civil, deixa íntegra la doctrina tradicional catòlica sobre el deure moral dels homes i de les societats envers la veritable religió i l'única Església de Crist. Es proposa, a més, el sagrat Concili, en tractar d'aquesta veritat religiosa, desenvolupar la doctrina dels últims pontífexs sobre els drets inviolables de la persona humana i sobre l'ordenament jurídic de la societat.

Noció general de la llibertat religiosa; objecte i fonament de la llibertat religiosa

2. Aquest Concili Vaticà declara que la persona humana té dret a la llibertat religiosa. Aquesta llibertat consisteix que tots els homes han d'estar immunes de coacció, tant per part d'individus com de grups socials i de qualsevol potestat humana, i això de manera que, en matèria religiosa, ni s'obligui a ningú a obrar contra la seva consciència, ni se li impedeixi que actuï conforme a ella en privat i en públic, sol o associat amb altres, dins dels límits deguts. Declara, a més, que el dret a la llibertat religiosa està realment fundat en la dignitat mateixa de la persona humana, tal com se la coneix per la paraula revelada de Déu i per la mateixa raó natural. Aquest dret de la persona humana a la llibertat religiosa ha de ser reconegut en l'ordenament jurídic de la societat, de tal manera que arribi a esdevenir un dret civil.

Tots els homes, d'acord amb la seva dignitat, per ser persones, és a dir, dotats de raó i de voluntat lliure, i enriquits per tant amb una responsabilitat personal, estan impulsats per la seva mateixa naturalesa i estan obligats a més moralment a buscar la veritat, sobretot la que fa referència a la religió. Estan obligats, així mateix, a acceptar la veritat coneguda i a disposar tota la seva vida segons les seves exigències. Però els homes no poden satisfer aquesta obligació de forma adequada a la seva pròpia naturalesa, si no gaudeixen de llibertat psicològica al mateix temps que d'immunitat de coacció externa. Per tant, el dret a la llibertat religiosa no es fonamenta en la disposició subjectiva de la persona, sinó en la seva mateixa naturalesa. Per la qual cosa, el dret a aquesta immunitat roman també en aquells que no compleixen

l'obligació de buscar la veritat i d'adherir-s'hi, i el seu exercici, sempre que es guardi el just ordre públic, no pot ser impedit.

* * *

Fins aquí aquests 10 textos antològics. Molts més n'hi podrien haver. A cinquanta anys del Concili el millor homenatge és dir: *Pren i llegeix i interpreta*. La mina és plena de tresors...

Josep M. Domingo

Director del Centre de Estudis Pastorals